

tantaque populorum ad illam concursus, redeunte præsertim Paschatis solemnitate, ut obsidionis tempore in ea perierint undecies centena millia, et nonaginta septem millia capta fuerint. Etiam Augustinus, *Serm. cciv de Temp.*, inquit, confluisse Jerosolymam tricies centena millia Judæorum, idque comprobatur enumeratione victimarum quæ sub Cestio præside Syriæ, anno Christi 64, mactatæ fuerunt. Eversa est Jerusalem a Tito anno 2 Vespasiani, ær. christ. 70, die octavo mensis septembris. Nunc parvi circuitus est, vix incolas continens decem mille, deficitque magis in dies propter Arabum incursiones.

Crucem subiturus oravit et comprehensus est in horto Gethsemani. Hoc autem hebraico vocabulo גֵּת־שֶׁמֶנִי signifi-
ficatur *Vallis cum oleis*. Vallem pinguissimam interpretatur Hieronymus. Ibi junicem illam piacularem, de qua Num. xix, 5, comburere sacerdotes consueverunt. Ibi erat et vicus ejusdem nominis, unde Matthæus vocat χωρίον Γεθσημανῆ, *Villam Gethsemani*. Joannes xviii, 1, locum delineat *trans torrentem Cedron*. Græci codices habent τῶν κέδρων, *Cedrorum*, et vallem Jerosolymis adjacentem, *locum Cedris consitum*, in VI libro *De bello judaico*, appellat Josephus. Putat Grotius in torrentis marginibus cedros utrinque plantatos. A Judæis dicitur קֶדְרוֹן, *Cedron*, quasi nigrescens a radice קֶדֶר, fortasse ob arborum vallisque opacitatem. Irrigat Cedron vallem Josaphat, separatque tribum Benjamin a tribu Juda, ac in mare Mortuum demergitur.

Γολγοθα, *Golgotha*, ubi crucifixus est Dominus, dicitur quoque ab evangelistis Κορανίου τόπος, *Calvariæ locus*, quod ibi rei decollarentur et supremo afficerentur supplicio. Sane Hebræi et Syriaci caput appellant גִּלְגֹּתָא, *Golgotha*. Mons ille civitati proximus erat ad occidentem. Ibi sepultum protoparentem Adamum plures scripserunt, a quibus non dissentit S. Hieronymus in epistola quam ad Marcellam dedit nomine Paulæ et Eustochii. At idem Hieronymus, *Commentar. in cap. xxvii Matth.*, hanc sententiam rejicit, affirmans primum hominem in Hebron et Arbeæ fuisse sepultum, ut legitur Josue xiv, 15.

Videtur tamen hic Josue locus accipiendus de homine inter *Enacim*, id est, Gigantes, maximo.

Emmaus, sive Ammaum, quo proficiscentibus duobus discipulis Jesus redivivus apparuit, a Luca xxiv, 13, distare dicitur a Jerusalem *stadiis sexaginta*. Est autem stadium 125 passuum mensura. Porro Emmaus ab evangelista vocatur εμαυ, castellum, aut pagus, a Josepho χωρίον, oppidulum, a Plinio tamen toparchia. Emmauntem exusit Varus; Nicopolim postea dixerunt, quasi Victoriæ urbem; quod nomen etiamnum retinet, civitas pene excisa et episcopalis sub patriarchatu jerosolymitano.

Ad cælos denique Salvator adscendit ex vertice montis Oliveti, proximi Jerosolymæ ad orientem, torrente Cedron, de quo paulo supra, interfluente. Ibi impressa ejusdem Salvatoris vestigia tradit vetusta traditio, quam et laudant Augustinus, *Tract. xlvii in Joannem*, S. Paulinus, *Epist. xxxi ad Severum*, Severus Sulpitius, *Hist. sacræ* lib. II, cap. iii, auctor libri *De locis hebraicis* in Actis apostolorum apud Hieronymum, et *De locis sanctis* apud Ven. Bedam. Atque de hac traditione nec hæsitat Casaubonus, *Exercit. xvi*, n. 154, adversus Baronium. Ipse ecclesiasticorum Annalium Parens ad annum Christi 34, illam de impressis Domini vestigiis traditionem corroborans, animadvertit ad litteram in Christi ascensu impletum fuisse vaticinium Zachariæ xiv, 4: *Stabunt pedes ejus supra montem Oliveti, qui est contra Jerusalem ad orientem*.

CAPUT III.

UBI POST CHRISTI PASSIONEM APOSTOLI PRÆDICAVERINT
EVANGELIUM.

Priusquam ad cælum adscenderet, Christum mandasse apostolis ut Evangelium per universum orbem hominibus annuntiarent, Matthæus et Marcus affirmant postremo capite. Ubi ergo induti fuerunt virtute ex alto et Paraleti muneribus locupletati, a civitate Jerusalem inchoarunt apostolicam prædicationem, adimplentes oraculum Isaïæ ii, 3: *De Sion exhibit lex,*

et verbum Domini de Jerusalem. Tum sorte sibi divisisse provincias, trad. S. Hieronymus, *Comment. in cap. xxxv Isaïæ*, confirmatque Socrates, lib. I *Hist. eccl.*, cap. xix, quamquam Baronius ad annum Ch. 44 non sorti commissam, sed instinctu speciali Spiritus sancti divisionem illam peractam fuisse existimet; sed potest utrumque componi, ut forte simul, et divini Spiritus assistentia singulas sibi regiones distribuerint, ne aliqujus privatæ affectionis oriretur suspicio. De eadem distributione scribit S. Leo M., *Serm. lxxx in Natali apostolorum*: « Duodecim apostoli accepta per Spiritum sanctum omnium » locutione linguarum, imbuendum Evangelio mundum distributis sibi terrarum partibus susceperunt. »

At ubinam singuli apostoli prædicarunt? Fidem adhibendam puto Eusebio Casareensi, scribenti initio lib. III *Eccl. hist.*: « Thomas quidem, ut a majoribus traditum accepimus, Parthiam sortitus est; Andreas vero Scythiam. Joanni Asia » obvenit, qui plurimum temporis in ea commoratus, Ephesi » tandem diem obiit. At Petrus per Pontum, Galatiam, Bythiniam atque Asiam Judæis, qui in dispersione erant, prædicasse existimatur. Qui ad extremum Romam veniens, cruci » suffixus est capite deorsum demisso; sic enim ut in cruce » collocaretur, oraverat. De Paulo jam quid attinet dicere, » quia Jerosolymis usque ad Illyricum munus evangelicæ » prædicationis implevit, ac postremo Romæ sub Nerone » martyrio perfunctus est? Hæc Origenes in tertio volumine » *Expositionum in Genesim*, dissertis verbis commemorat. » Hactenus Eusebius, cui consentiunt Socrates lib. I, cap. xix, et Nicephorus lib. II, cap. xxxix et seq., necnon lib. III, cap. i.

Dixi fidem Eusebio adhibendam, nam præter allatum ab ipso testimonium Origenis, S. Gregorius Nazianzenus Orat. xxv, inquit, Petrum in Judæa, Paulum gentibus, Lucam in Achaia, Andream in Epiro, Joannem Ephesi, Thomam in India, et Marcum in Italia Evangelium annuntiasset. Similia scribunt S. Joannes Chrysostomus in *Homilia de duodecim apostolis*, S. Gregorius Magnus, *Hom. xvii in Evangelia*, et S. Isidorus Hispalensis, in libro *De vita et morte sanct.*, cap. lxxxii.

Baronius ad annum Ch. 44, ubi plura narrat de apostolorum prædicatione atque itinere, postquam luculenter demonstravit Petrum fuisse Romæ, quod nonnulli heterodoxi temere audent negare, ex locorum traditione narrat, eundem Petrum Neapolim Campaniæ urbem navigio fuisse delatum, et inde solventem Liburnum et Pisas proxime positas divertisse, hic vero ex more sacrificium obtulisse incruentum in loco, quem constat tantæ rei memoriam celebrem esse, summoque honore a posteris habitum, id quod nos experimento cognoscimus, oculisque conspiciamus. Addit insignis auctor, Andream ad Scythas missum, in Græciam quoque et in Epirum fuisse profectum, Thraciam insuper, Macedoniam, Thessaliam, Achaïam, necnon ad Sogdianos et Æthiopes pergrasse. In describendo Philippi itinere in Asiam superiorem, monet alienum esse a vero, quod scribit Isidorus, paulo supra laudatus, et habetur quoque in Breviario Ecclesiæ toletanæ, ab eodem Philippo etiam Gallos christiana fide fuisse imbutos, ac repetit quæ notaverat ad Martyrologium romanum, pro Gallis *Galatas* esse legendum. Thomam, qui primum ad Parthos profectus fuerat, ad Indos quoque, Æthiopes, Persas, Medos ac Bracmanos penetrasse, asserit ex Nazianzeno, Chrysostomo ac Theodoro. Lustratam demonstrat a Bartholomæo majorem Armeniam, Licaoniam et Albaniam, testimonia proferens Origenis, Socratis et Pantheni philosophi. A Simeone Chananæo, qui et Judas, Mesopotamiam, Persidem, necnon Africam et Britanniam evangelica luce perfusas narrat, Hieronymi, Bedæ, aliorumque testimoniis laudatis. Thaddæum prædicasse in Arabia et Idumæa refert ex libro II Nicephori, sciteque admonet Thaddæum, quem ferunt missum ad Abgarum, regem Edessenorum, alterum fuisse a Thaddæo apostolo, et unum ex numero septuaginta duorum discipulorum, ut lib. I *Hist. eccl.*, c. xiii, tradidit Eusebius. Plura sunt alia in proluxa illa narratione Baronii, ex quibus hæc tantum duximus observanda.

Edita est post Baronii obitum a Combesio, tomo II *Auctarii ad Bibliothecam Patrum*, edit. Paris. 1684, græce et latine synopsis quædam sub nomine Hippolyti martyris cum titulo:

Indiculus de duodecim apostolis, ubinam quisque eorum prædicaverit et ubi consummatus sit. Hippolyto tamen eruditi omnes eandem synopsis abjudicant. Et revera nulla hujus fit mentio in Catalogo operum ejusdem martyris, marmoreæ ipsius tabulæ insculpto, servatoque in vaticana bibliotheca. Cotelarius etiam in Notis ad Opera Patrum, qui floruerunt temporibus apostolicis, eandem synopsis inter regios Codices adinvenit sub nomine Dorothei, Tyri episcopi, necnon sub nomine S. Epiphani, episcopi Cypri. Quamquam hæc Hippolyto afficta synopsis ab ea, quam adtribuunt Dorotheo, plurimum discrepet, ut percipient oculum in utramque conjicientes, in synopsi autem Dorothei incerta et dubia complura, nonnulla quoque falsa et absurda habeantur; id tamen non evincit ejusdem furfuris eam esse, quæ sub Hippolyti nomine circumfertur. Cujuscumque vero sit pretii, eam hic exscribere, necessarium atque opportunum existimamus.

« PETRUS quidem cum prædicasset Evangelium in Ponto, » Galatia, Cappadocia, Bithynia, Italia atque Asia, postea a » Nerone crucifigitur, capite deorsum verso, cum ipse sic pati » rogasset.

» ANDREAS cum Scythis ac Thracibus prædicasset, cruci » affixus est Patræ in Achaia, rectus in olea arbore, ibique » sepelitur.

» JOANNES vero in Asia a Domitiano imperatore in Pathmos » insulam relegatus, ubi etiam Evangelium conscripsit et Apo- » calypsim vidit. Sub Trajano obdormivit Ephesi. Ejus reliquiæ » cum fuissent quæsitæ, non sunt inventæ.

» JACOBUS, ejus frater, prædicans in Judæa ab Herode » tetrarcha (scribendum erat, ab Herode Agrippa), gladio occi- » ditur, ibique sepelitur.

» PHILIPPUS prædicans in Phrygia, Hierapoli crucifixus est, » capite deorsum verso, sub Domitiano principe, eodemque » loco sepultus.

» BARTHOLOMÆUS cum Indis prædicasset, eisque conscriptum » a Matthæo Evangelium exposuisset, crucifixus est, et ipse » capite deorsum verso, Albani, magnæ Armeniæ urbe.

» MATTHÆUS, cum Evangelium hebraice scripsisset, Jerosoly- » mis edidit, obdormivitque Hieræ, Parthorum civitate.

» THOMAS, cum Parthis, Medis, Persis, Hircanis, Bactris, » Mærgis prædicasset, abietina lancea quatuor sui corporis » partibus confossus est Calaminæ, quæ est urbs Indiæ, ibique » sepelitur.

» JACOBUS Alphæi, prædicans Jerosolymis, lapidatus a Judæis » occiditur, illicque prope templum sepelitur.

» JUDAS, qui et Lebbæus, ubi populo Edessæ ac toti Mesopo- » tamæ prædicasset, obiit Beryti, ac illic sepelitur.

» SIMON Chananæus, filius Cleophæ, qui et Judas, post » Jacobum Justum creatus Hierosolymorum episcopus, obiit, » sepeliturque eodem in loco cum annos 120 vixisset.

» MATHIAS, cum esset unus de septuaginta, accensetur duo- » decim apostolis; cumque prædicasset Hierosolymis obiit, et » illic sepultus est.

» PAULUS denique post annum ab assumptione Christi adiit » apostolatum, incipiensque ab Hierusalem pervenit usque » ad Illyricum et Italiam, ac Hispaniam, prædicans Evangelium » per annos quinque ac triginta; sub Nerone autem amputato » Romæ capite, illic sepelitur. » Hæc synopsis Hippolyto adscripta.

In ea *synopsi* alienum a veritate arbitramur, quod Joannes Evangelium scripserit in insula Pathmos, in quam a Domitiano fuerat relegatus. Scripsit enim illud Ephesi, rogatus ab Asiæ episcopis adversus Cerinthum, aliosque hæreticos, qui Christi negabant divinitatem, ut colligimus ex Eusebio, lib. III, cap. xx, Irenæo, lib. III, cap. I, et Hieronymo, in *Catalogo script. eccles.* Id vero contigit imperante Nerva, qui ad principatum evectus post mortem Domitiani in suo cubiculo occisi, anno Ch. 96, XIV kalendas octobris, eos qui in exilium pulsi fuerant, senatusconsulto revocavit. Philippum passum Hierapoli tradit etiam S. Joannes Chrysostomus præcit. *Hom. de XII apost.* At genus mortis in hac synopsi descriptum non cohæret omnino Eusebio scribenti in chronico ad annum 12 Claudii, fuisse affixum cruci et lapidibus insuper obrutum. Quod hic de

Bartholomæo narratur, crucifixum fuisse inverso capite, legitur quoque apud Metaphrastem et Nicephorum; sed excoxiatum tradit vetustior et communior opinio. De Pauli autem profectio ad Hispanos, ut ad annum Christi 61, animadvertit Baronius, non eadem est historicorum sententia, quamquam nos id affirmantibus adhæreamus.

Movet nos eximiorum Ecclesiæ Patrum auctoritas. Enimvero S. Cyrillus Jerosolymitanus *Catech.* xvii de Paulo inquit: « Ab Jerosolymis usque ad Illyricum disseminavit Evangelium, » qui regiam quoque Romam instituebat, et in Hispaniam » usque promptitudinem prædicationis extendit. » S. Athanasius in *Epist. ad Dracontium* ait: « Studium fuit sancto » viro, nempe Paulo, usque ad Illyricum Evangelium prædi- » care, nec segnescere, nec omittere, quin Romam iret, et in » Hispaniam descenderet, ut pro graviore labore, majore » frueretur mercede laboris. » S. Joannes Chrysostomus *Hom. lxxvi in Matth.*: « Videas, inquit, Paulum Jerosolymis » ad Hispanias usque currentem; » quod et repetit *Præf. in epistolam ad Hebræos* et *Hom. vii de laudibus Pauli*. Sanctus denique Hieronymus (non enim necessarium putamus singulos producere) in cap. v Amos hæc habet: « Paulus apostolus, » quasi turbo violentus, et sæva tempestas, et tumentes maris » gurgites persequatur, et opprimere nitetur Ecclesiam » Dei. Qui vocatus a Domino effusus est super faciem universæ » terræ, ut prædicaret Evangelium de Jerosolymis usque ad » Illyricum, et ædificaret non super alterius fundamentum, » ubi jam fuerat prædicatum, sed usque ad Hispanias tenderet, » et a mari Rubro, imo ab Oceano usque ad Oceanum curreret, » imitans Dominum suum, et solem justitiæ, de quo legimus; » *A summo cælo egressio ejus, et occursum ejus usque ad sum- » mum ejus; ut ante eum terra deficeret, quam studium prædi- » candi.* » Indubitatum profecto est, apertumque ex Epistola ad Roman. cap. xv, 24 et 28, Apostolum habuisse magnum desiderium in Hispaniam proficiscendi, quod arbitramur explevisse anno æræ christ. 63.

Inter regiones quos Paulus imbuit Evangelio, memoratur

in Act. apost. cap. xxviii, 1, Melita, insula maris Mediterranei, ad quam appulit post naufragium, sita ad Siciliae meridiem, et olim colonia Carthaginensium, nunc sedes Equitum Jerosolymitanorum seu Melitensium¹. Conatus est tamen evincere vir eruditus Ignatius Georgius, monachus ragusinus, non ad hanc Melitam Africanam, sed ad Melitam alteram maris Adriatici, subjectam dominio reipublicæ ragusinae, Paulum tempestate fuisse appulsum, ibique patrasse quæ narrantur præcitato capite xxviii Actuum apostolorum. Quamquam vero ætate nostra pro utraque Melita acerrime sit decertatum, videtur nobis aperte cit. c. xxviii, v. 12, ubi legitur Paulum ex illa solventem insula in navi alexandrina Syracusam primum, deinde Rhegium, postea Puteolos, hinc vero Romam venisse, commonstrari Melitam, de qua agimus, fuisse africanam, cum ex Dalmatina Romam profecturis istiusmodi iter longum nimis sit et obliquum.

Quidam denique recentiores etiam apostolatam S. Thomæ apud Indos, aut in dubium revocant, aut oppugnare nituntur. Aiunt enim ad Indos Thomam quemdam manichæum, non Thomam apostolum, ut enuntiaret Evangelium, penetrasse, nec uspiam apud geographos inveniri urbem illam Calaminam, ubi a Pseudo-Hippolyto Thomas asseritur lancea confossus; in urbe etiam Edessa a Rufino et a Socrate sacram Thomæ ædem, in eaque reconditas ipsius exuvias commemorari. Verum opinionem illam constantissima Patrum, quos supra laudavimus, traditione refellimus. Gregorius enim Nazianzenus, Orat. xxv, Hieronymus, Epist. cxlviii, et Ambrosius, in psalmum xlv, S. Thomæ apud Indos apostolatam apertissime asserunt. Adde Gaudentium Brixianum, *Serm. de dedicat. Eccl.*, Paulinum, carm. xxvii, Theodoretum, lib. IX *De verit. Evangel.*, Nicephorum, lib. II, cap. xl, necnon Menologia Græcorum, Latinorumque Martyrologia. Neque traditio ista evertitur, etiamsi concedatur in Indiam post tempora apos-

¹ Melita insula ab an. 1815 in Anglorum devenit potestatem, id approbante vel saltem consentiente Vindobonensi conventu.

(Continuatoris adnotatio.)

tolorum profectum quoque fuisse Thomam aliquem manichæum, quod ex apocryphis manichæorum libris fluxisse non dubitamus. Ad Calaminam quod attinet, Tillemontius pro Calamina *Calamonem* legendum putat; at Calamon in Arabia, non in India, invenitur. Meliaporem unam esse urbem cum ipsa Calamina docent permulti; nisi mavis Calaminæ vocabulo significari collem proximum, ubi Thomas martyrium fuerit perpessus. *Calaminthe* enim syriaca lingua, qua interdum christiani sancti Thomæ uti solent, idem sonat, ac *mons prope urbem*, aut *urbs in monte*, sive *in colle* fundata. Ex India corpus S. Thomæ Edessam translatum scribit S. Gregorius Turo-nensis, *De gl. martyrum*, cap. xxxi, eamque translationem contigisse circa annum 232 Tillemontius, Florentinius, alique litteris tradunt. Edessa autem solo æquata, Thomæ corpus in insulam Chios maris Icarii, et inde Ortonam urbem Aprutii citerioris in archiepiscopatu teatino, anno 1258 translatum est. Non itaque S. Thomæ apostolatus in India ob præmissas conjecturas revocari debet in dubium.

CAPUT IV.

PROSPECTUS ROMANI ORBIS, IN QUO APOSTOLI CONSTITUERUNT
EPISCOPOS.

Non eadem semper fuit orbis, quem apostoli peragrarunt, et in quo prædicarunt Evangelium et episcopos constituerunt, partitio; sed alia erat imperante Cæsare Augusto, alia sub Adriano, alia denique sub Constantino, et usque ad Arcadium et Honorium imperatores.

Distributio Augusti facta anno U. C. 726, ante Christum 28, sive, ut existimat Onuphrius Panvinius, anno proximo, *Augusto VII* et *M. Agrippa coss.*, ita a Dione traditur libro LIII *Romanæ historiæ*. « Is (C. Augustus) recepta in se omni » reipublicæ cura, negavit se omnes velle provincias obtinere, » aut quas regendas sumpsisset, in perpetuum gubernare; » ideoque infirmiores, nimirum, quia essent paciores, aliis » attribuit; potentiores provincias, ut quæ plus periculi osten-

» derent, ac vel hostes accolas haberent, vel novos per se ipsa » motus turbare possent, sibi retinuit. Id faciebat sub hac » specie, ut cum senatus tuto bonis imperii perfrueretur, ipse » laboribus et periculis objectus videretur; at sub eo prætextu » eum vere inermem imbellemque efficiebat, et ad se solum » arma, militesque transferebat. Hac de causa senatui popu- » loque Africa, Numidia, Asia, et cum Epiro Græcia, Dalmatia, » Macedonia, Sicilia, Creta, Africa Cyrenaica, Bithynia cum » Ponto finitima, Sardinia, atque Hispania Bætica adscriptæ » sunt; Cæsari autem Hispaniæ quod reliquum erat, ut Tarra- » conensis, Lusitaniaque, tum omnis Gallia, et Narbonensis, » et Lugdunensis, Aquitaniaque, et Celtica (nam Celtæ quidam, » quos Germanos vocamus, cum omnem Celticam regionem » quæ ad Rhenum est occupassent, effecerunt ut ea Germania » vocaretur, superior ea quæ Rheni fontibus propior est, » inferior, quæ ab hac usque ad Oceanum Britannicum se » extendit) item Cælesyria, Phœnice, Cilicia, Cyprus, Ægyptus; » ex his tamen postea temporis Cæsar Cyprum et Galliam » Narbonensem populo reddidit, pro eisque Dalmatiam recepit, » quæ permutatio etiam, veluti in processu operis dicam, » in aliis quibusdam provinciis est facta. » In hac distribu- » tione 26 dioceses constitutæ fuerunt, quarum 14 Augustus per rectores perpetuo administravit, reliquas senatui regendas commisit.

Ex illa imperii partitione dioceses 26 natæ fuerunt, quarum numerus paulatim immutatus est et adauctus. Nam regnante Tiberio accesserunt imperio romano provinciæ duæ, id est, Cappadocia et pars Comagenæ, nimirum Syriæ portio illa quam ab Euphrate Procopius, alique Euphratesiam vocarunt; sub Claudio Mauritaniæ duæ, Cæsarensis et Tingitana, ambæ pertinentes ad Africam, et quarum tractus vulgo Barbariam nominamus; sub Claudio Britannia; sub Nerone Pontus Polemoniacus et Alpes Cotticæ: ille alluit eam Cappadociæ partem, ubi sita olim erat urbs Polemonium; hæ autem Delphinatum a principatu Pedemontano dividunt, ubi Padus fluvius decurrit. Imperium administrante Vespasiano, in provinciam redactæ

fuerunt Achaia, Lycia, Rhodus, cum cæteris insulis, atque Trajano regnante Armenia, Mesopotamia, Assyria et Arabia.

Immutato itaque et confuso priori ordine, atque ad imperium evecto Hadriano, anno Christi 117, necessum fuit aliam instituere romani imperii distributionem. Italia in duas regiones divisa est: pars prima comprehendebat regiones a Piceno ad extrema Siciliæ, quas Sextus Rufus vocat *provincias suburbanas*, communius dixerunt *regiones suburbicarias*; et pars altera continebat omnes citra et cis Padum regiones cum provinciis adjacentibus, id est, Liguria, Æmilia, Alpibus Cottii, Etruria, Rhetiis, Venetiis et Histria. In Africa tres constitutæ fuerunt provinciæ, Proconsularis, Numidiæ et Mauritaniæ; in Hispania item tres, provincia Tarraconensis, Bætica et Lusitana; in Gallis autem quatuor, provincia Belgica, Lugdunensis, Aquitanica et Narbonensis. Ita, ne per universum orbem erremus, in duas provincias Britannia, in decem et septem Illyricum, in quatuor Egyptus, in tredecim Oriens, in sex Thracia, in octo Pontus et in undecim Asia coaluerunt. Quisnam vero esset, imperante Hadriano, status universi romani orbis, ex Appiano Alexandrino, qui sub Trajano et Hadriano floruit, ut auctor est Photius, cognosci potest.

Nova rursus distributio imperii facta est Constantino Magno rempublicam administrante. Is quatuor præfectos constituit, eisdem committens militarem disciplinam, erogationem annonæ, amplissimamque regiminis potestatem, adeo ut nulla post imperatoriam honorificentior dignitas haberetur. Ac primus fuit præfectus prætorio Orientis, cui subjectæ erant quinque diœceses: prima Orientis, secunda Ægypti, tertia Asia, quarta Ponti, quinta Thraciæ. Alter præfectus prætorio Illyrici, cui Macedonia et Dacia fuerunt commissæ, omnibus harum regionum provinciis in diœceses tantum duas coarctatis. Tertius præfectus prætorio Italiæ, sub quo tres diœceses, Italiæ, Illyrici et Africæ; sed ex provinciis decem et septem Italiæ, ut ea numerabantur ætate, septem Italiæ vicario, et reliquæ vicario Urbis obtemperabant; Thuscia nostra septem prioribus accensebatur. Quartus denique erat præfectus præto-

rio Galliarum, eique tres diœceses commissæ: Hispania nempe, Gallia et Britannia.

De hac imperii distributione ita Zosimus lib. II *Historiarum*:
 « Constantinus recte constituta loco movens unum hunc magistratum (præfectorum prætorii) in quatuor imperia dispersit. Nam uni præfecto totam Ægyptum cum Libyæ Pentapoli et Orientem ad Mesopotamiam usque, et præterea Cilices, Cappadoces, Armenos, oramque maritimam totam a Pamphylia Trapezuntem usque, et usque ad Castella propter Phasidem sita, tradidit. Eidem, et Thracia commissa, et Mysia, Asemi, ac Rhodopes, a Doberi oppidi finibus circumscripta. Præterea Cyprum adjecit, et Cycladas insulas, Lemno, et Imbro, et Samothracia exceptis. Alteri Macedones attribuit, et Thessalos, et Cretenses, et Græciam, et circumjacentes insulas, et Epirum utramque, et præter has Illyrios, et Dacas, et Triballos, et Pannonios ad Valeriam usque, et Mysiam præterea superiorem. Tertio totam Italiam, et Siciliam, et circumjacentes insulas, itemque Sardiniam, et Corsicam, et Africam a Syrtibus Cyrenem usque. Quarto Transalpinos Celtas et Hispanos cum insula Britannica. » Hæc Zosimus.

In hac autem descriptione primo notandum est, Zosimum iniquo erga Constantinum fuisse animo, ut in Vita ejusdem Constantini demonstravimus; ideoque neminem movere debet, quod historicus ipse ait, immutata fuisse a Constantino quæ a majoribus recte fuerant constituta. Deinde sciendum est, ante Constantinum duos constitutos fuisse præfectos ab imperatore Commodo, postquam is occidit Perennem prætorio præfectum, ut scribit Herodianus, nec Zosimus præcitato II libro *Historiarum* diffitetur. Advertendum præterea non fuisse perpetuam constantinianam illam distributionem; nam Valentinianus Senior adsciscens in consortium imperii Valentem fratrem suum, huic Orientem ad Ægyptum usque et Bithyniam commisit, sibi que reservavit Illyricum, Italiam, Hispaniam, Britanniam et Africam universam, ut scribit Sozomenus lib. IV *Hist.*, cap. vi, assentientibus Zosimo et Theodoreto. Idem

præstitit Gratianus assumens ad imperii consortium Theodosium; ac Theodosius ipse cum Arcadio, Arcadius cum Honorio consimili ratione se gesserunt. Post irruptionem autem Gothorum et Vandalorum, aliarumque barbararum gentium, post scissionem ac translationem imperii, ac post cruenta Saracenum bella, quanta fuerit orbis permutatio, vicissitudo ac divisio, quantaque humanarum omnium, divinarumque rerum perturbatio et confusio, nostrum non est enarrare, qui stantis dumtaxat et florentis imperii rudem quamdam formam, prospectumque delineandum suscepimus.

CAPUT V.

DE LOCIS UBI APOSTOLI EPISCOPOS CONSTITUERUNT.

Peragrantes apostoli orbem in urbibus locisque præcipuis episcopos, qui christianam regerent plebem, eamque doctrina monitisque saluberrimis imbuerent, provide solerterque constituerunt. Eisdem episcopos jure et institutione divina presbyteris antecellere, non cleri dumtaxat ordinatione, eodemque pacto, quo electus a militibus imperator præest exercitibus, alibi adversus Salmasium, Blondellum, cæterosque presbyterianos demonstratum est multiplici genere argumentorum. In vicis autem, parvisque oppidis presbyterum quidem unum et parochum, non episcopali decoratum honore, priscis quoque sæculis, fidelium populorum regimini destinatum, intelligimus ex canone VI sardicensi, in quo habetur: « Non licere episcopum constituere in aliquo pago, vel patria urbe, cui vel » unus presbyter sufficit; non necesse est enim illic episcopum constitui, ne episcopi nomen et auctoritas vilipendatur. » His similia leguntur canone LVII laodiceno, et in epist. LXXXVII S. Leonis Magni ad episcopos Mauritaniae. Quare in vicis pagisque cœperunt primum episcopos collocare hæretici ad ostentandam ecclesiarum suarum amplitudinem, quemadmodum in collatione carthaginensi objecit donatistis S. Alipius Tagastensis; ac de cataphrygibus, montanistis et novatianis, scribit lib. VII *Hist. eccl.*, cap. XIX, Sozomenus.

Igitur apostoli in urbibus saltem præcipuis sacros locarunt antistites, quos episcopos nominamus. Jerosolymis statim post Domini passionem ab apostolis creatum fuisse episcopum Jacobum, ipsius Domini fratrem, cognomento Justum, tradunt S. Clemens Alexandrinus, lib. VI *Institutionum*, Eusebius lib. II, *Hist. eccl.*, cap. I, necnon S. Hieronymus, *De script. eccl.* Polycarpum a Joanne apostolo et evangelista consecratum fuisse episcopum Smyrnae, urbis maritimae Joniae, sive Asiae Minoris, scribunt prælaudati Eusebius et Hieronymus, necnon Irenaeus, lib. III, cap. III, ac Tertullianus, *De præscript.*, capite XXXII. Ab eodem Joanne alios per Asiam constitutos episcopos constat ex libro Apocalypsis, ubi angelos septem Ecclesiarum alloquitur. Timotheum relictum fuisse a Paulo episcopum Ephesiorum testatur Eusebius lib. III, cap. IV, neque obscure id colligitur ex priori ad eundem Timotheum epistola I, 3. Titum pariter relictum Cretae, quae est insula maris Mediterranei adjacens Peloponneso, ut ea, quae deerant, corrigeret et constitueret per civitates presbyteros, ipsomet Paulo scribente (ad Titum I, 5) didicimus. Ex ecclesiastica autem historia accepimus a Barnaba institutam et aliquandiu rectam nobilissimam Ecclesiam mediolanensem: Dionysium Areopagitam fuisse episcopum Atheniensium in clarissima nempe Graeciae urbe et metropoli Atticae; Epaphroditum episcopum Philippensium in Macedonia; Epaphram Colossensium in Phrygia; Publium Melitensium in insula naufragio Pauli clarissima; Hermagoram Aquileiae Carnorum olim metropolis, nunc pene excisi oppiduli. Ita « per » omnes provincias » (verba sunt Cypriani epistola LII ad Antonianum) « et per urbes singulas ordinati sunt episcopi in aetate » antiqui, in fide integri, in pressura probati, in persecutione » proscripti. »

Apostolorum aetate episcopos Etruriae etiam nostrae constitutos fuisse non dubito. In hac autem vetustissima Pisanorum urbe quisnam primus omnium pastor extiterit, divinare non ausim, quamquam in Italia sacra enumeretur S. Perinus, discipulus principis apostolorum, de quo monumenta ecclesiastica desiderantur. Sed cum esset eadem civitas Romanorum colonia,

situ, amplitudine et incolarum numero clara, sedes quoque prætorum, qui jus dicebant Etruriæ, et huc appulerit prælaudatus apostolorum princeps, Romam versus progrediens, ad litus, ubi nunc conspicitur S. Petri ad gradus Ecclesia, consistente navigio; quod et vetus habet traditio, et ecclesiasticis Annalibus inseruit Cæsar S. R. E. cardinalis Baronius ad annum 44, pag. 310 vaticanæ editionis; non procul a vero existimamus aliquem hic consecratum episcopum, qui occulte saltem nascenti Ecclesiæ præesset. Si tamen ad certa confugiendum sit monumenta, nullum Pisis sedisse episcopum invenimus ante Gaudentium, quem ex lib. I S. Optati Milevitani contra Parmenianum, scimus interfuisse romano concilio Miltiadis, celebrato in causa Cæciliani et Donati anno 313, VI nonas octobris, apud Lateranum in domo Faustæ.

Ad tempora quoque apostolica referunt initia episcopatus patriæ suæ florentini scriptores, quorum alii Frontinum, alii Romulum fuisse primum episcopum Florentiæ contendunt. Sane Romulum æquo jure sibi vindicant fesulana, pistoriensis et volaterrana, necnon brixienis et bergomensis Ecclesiæ, quod fortassis urbibus hisce singulis Romulus annuntiaverit Evangelium. Sed Fesulis tandem Romulum consedissee, ibique Domitiano imperante coronatum fuisse martyrio, tradunt cum romano Martyrologio ad diem 6 julii scriptores ibidem a Baronio in Adnotationibus laudati. Nos vero neque fesulanæ urbi, licet excisæ ac dirutæ, gloriosissimum hunc episcopum, neque Romulo martyrii coronam, de qua docti viri nuperrime disceptarunt, audemus temere denegare. Commendamus pariter pistoriensium civium pietatem, propterea quod memores se a Romulo accepisse prima fidei catholicæ rudimenta, infantes lustralibus aquis expiando iisdem una cum peculiari aliquo nomine commune Romuli nomen imponere antiquissima majorum suorum traditione consueverunt.

Quid autem de Virginis civitate senensi? Hanc et suum ab Ecclesiæ incunabulis habuisse pastorem et Christi religionem suscepisse opera Martialis, discipuli S. Petri, nonnulli litteris tradiderunt. At Martialem Lemovicensium in Gallia episcopum,

non Senensium in Etruria, ecclesiastica historia commemorat. Senenses ipsi imbutos se fide gloriantur ab Ansano juvene nobilissimo et invictissimo martyre, quem Senas advenisse putamus anno 12 Diocletiani, christianæ æræ 295. Apud Optatum præcit. libro I, pag. 25, et tom. I *Concil.*, p. 1403, legimus, concilio Miltiadis adfuisse Florianum, quem aliqui Senarum, aliqui Cæsænæ faciunt antistitem; ante Florianum vero commemoratur Senensium episcopus Lucifer.

Perpetua et constans Lucensium traditio docet, primum Lucæ episcopum fuisse S. Paulinum, antiochenum genere, et S. Petri discipulum, qui ad radices Pisani Montis (S. Juliani appellant, ubi saluberrima balnea amplioribus in dies exornata ædificiis) martyrium consummavit, ut lucensis Ecclesiæ Acta, Martyrologia ad 12 diem julii, collecta a Florentino, etruscam pietatem describente, monumenta, atque innumeri historici contestantur. Ex quibus apertum est, quod erat capitis hujus propositum, cum in Etruriæ partibus, tum in cæteris orbis terrarum regionibus, apostolos, suamet aut discipulorum suorum opera, Evangelium disseminantes, in civitatibus saltem præcipuis, constituisse virum aliquem probatæ fidei ac doctrinæ, qui episcopali munere fungeretur.

CAPUT VI.

QUINAM INTER EPISCOPOS APPELLATI SINT METROPOLITANI, PRIMATES, ARCHIEPISCOPI ET EXARCHI, VEL PATRIARCHE.

Ad nominum etymologiam, quod attinet, quid titulus hujus capitis proponat obvium est, ac perspicuum. Ut enim metropolim urbem illam appellamus quæ est *μητροπόλις*, civitas nempe, caput et quasi mater cæterarum ejusdem provinciæ, ita *μητροπολίτης*, *metropolitanus* episcopus ille dicitur qui præest primæ alicujus provinciæ urbi; quamquam metropolitani nomen quibusdam etiam concessum legitur, quorum sedes minime in urbe primaria degebat, ut nicæno, chalconensi, nicomediensi et berytensi. Idem olim *primas* erat ac metropolitanus, sed postea obtinuit ut *primates* vocarentur